

Heini í Skorini og Herit Albinus

Pandemien i Nordatlanten: Hvordan covid-19 har forenet en polariseret mikronation – og hvordan velkendte konflikter stadig ulmer

Covid-19-pandemien har illustreret betydningen af folkelig støtte til – eller modstand imod – videnskabelige og politiske myndigheder i en undtagelsessituation. Med udgangspunkt i kvantitative komparative undersøgelser er formålet med denne artikel at undersøge folkelige holdninger til coronarelaterede spørgsmål i en demokratisk mikronation i rigsfællesskabet, Færøerne. Dernæst undersøger artiklen, hvilke demografiske individfaktorer kan være med til at forklare folkelig støtte til myndighedernes håndtering og villigheden at lade sig vaccinere. Artiklen konkluderer, at covid-19-pandemien overordnet har forenet den færøske befolkning på tværs af partipolitiske, ideologiske og andre demografiske skillelinjer. Men undersøgelserne viser også, at den folkelige opinion er en omskiftelig størrelse, og at velkendte konfliktlinjer så som politisk ideologi, religion og alder stadig kan forklare folkelige uenigheder om spørgsmål vedrørende covid-19.

Nøgleord: covid-19, vælgeradfærd, offentlig opinion, demografi, støtte til myndigheder, vaccinemodstand, polarisering

Laks, covid-19 og Færøernes håndtering af pandemien

Da covid-19-smitten ramte Færøerne i marts 2020, var myndighederne på øerne velforberedte. Målt per indbygger etablerede de færøske sundhedsmyndigheder en af verdens mest omfattende testkapaciteter i verden. Og med massiv testning af alle borgere med selv de mildeste symptomer samt effektiv smitteopsporing af hver eneste smittede borger undgik Færøerne den omfattende og langvarige lockdown, som regeringer implementerede i Danmark og de fleste andre lande i den vestlige verden. Dermed ligner den færøske håndtering af covid-19-pandemien i højere grad den svenske end den danske model. Men der er også klare forskelle. Mens de svenske myndigheder valgte at udvise en vis tolerance overfor nye smitteudbrud, så var den mildere lockdown på Færøerne i høj grad et resultat af den effektive smitteopsporing, som er nemmere at gennemføre i en forholdsvis isoleret mikronation. Men både Færøerne og Sverige afholdt sig fra de juridiske indgreb, som blev vedtaget i Danmark og andre nordiske lande.

En af årsagerne til de færøske myndigheders parathed i marts 2020 skal findes i et tyve år gammelt virusudbrud i den færøske lakseopdræt. Laks er Færøernes vigtigste eksportvare og eksporteres primært til USA, EU-markedet, Kina og Rusland (før invasionen i Ukraine i begyndelsen af 2022). Da en influenzavirus ved navn ILA ramte den færøske lakseopdræt i begyndelsen af nullerne, investerede færøske virksomheder og myndigheder i testudstyr og laboratorium for at bekæmpe smitten. Det lykkedes at nedkæmpe smitten på cirka fem år, og lige siden har man screenet laks og gennemført 10-15.000 tests om året. Da nyhederne om en ny influenzavirus i Kina spredte sig i verdenspressen i begyndelsen af 2020, gik færøske myndigheder i gang med at undersøge, hvorvidt den massive testkapacitet fra lakseindustrien også kunne bruges i tilfælde af en ny pandemi. Alternativet var, at alle tests skulle sendes til Danmark, og det ville være en tidskrævende og ineffektiv proces. Med andre ord var Færøernes beredskab i begyndelsen af 2020 betinget af en anden sygdom hos en anden art, som svømmer i store runde damme rundt omkring i de færøske fjorde. Et sammenfald, som har medført international interesse (Boffey, 2020; O’Dea, 2020; Winther, 2020).

For et lille og isoleret øsamfund er det forholdsvis nemt at begrænse flytrafikken til og fra øerne, og med massiv testning og smitteopsporing forblev Færøerne et relativt åbent samfund i modsætning til de fleste andre nordiske lande. De færøske myndigheder fravalgte ny lovgivning og juridiske indgreb og satte i stedet på anbefalinger, retningslinjer og frivillighed. Men pandemien er som bekendt uforudsigelig, og med en eksplosiv vækst i smittede i oktober/november 2021 gik Færøerne fra meget lave til meget høje smittede per indbygger. Da myndighederne udfasede bekæmpelsen af covid-19 tidligt i 2022, lå Færøerne lidt over Danmark i antal smittede per indbygger, men dødeligheden var lavere (www.korona.fo).

Fordi den færøske regering fra begyndelsen prioriterede frivillige anbefalinger uden ny lovgivning og flere juridiske restriktioner, har de færøske myndigheder til en vis grad undgået det dilemma, som pandemien har stillet andre regeringer overfor, nemlig at bekæmpe en pandemi på bekostning af demokratiske frihedsrettigheder (Lewnard og Lo, 2020; Jørgensen et al., 2021; Timotijevic, 2020). Som det fremgår af figur 1 og 2 i det supplerende materiale, har vore kvantitative undersøgelser vist en bred folkelig tilfredshed med myndighedernes respons på covid-19 og en høj tværpolitisk tillid til videnskabelige eksperter i forhold til covid-19. Selvom sundhedsmyndighederne får en højere karakter end regeringen, så er et betydeligt flertal også tilfreds med regeringens håndtering af pandemien. Denne overordnede tilfredshed er interessant taget i betragtning, at Færøerne i forhold til andre videnskabelige emner – fx klima, bæredygtighed

og Darwins evolutionsteori – er et splittet og polariseret samfund med stærke antividskabelige strømninger, som ikke er synlige i de øvrige nordiske lande (se supplerende materiale). En årsag kan være religionens dominerende rolle på øerne (Hansen, 2014; Skorini, Albinus og Sølvará, 2022) og konflikten mellem et religiøst og et sekulært, videnskabeligt funderet verdensbillede. Den tværpolitiske folkelige opbakning til myndighedernes håndtering af pandemien står dermed i kontrast til den polarisering, som kendetegner den offentlige opinion på øerne i forbindelse med andre videnskabelige emner.

Med udgangspunkt i disse iagttagelser har denne artikel to formål. Artiklens første formål er at undersøge, i hvilken grad den færøske befolkning har støttet de politiske myndigheders respons på covid-19 sammenlignet med andre europæiske lande. Sammenligningen er mulig, fordi vi har anvendt fem udvalgte spørgsmål i spørgeskemaer fra forskningsprojektet HOPE ved Aarhus Universitet (HOPE, 2021) i en af vore undersøgelser i maj/juni 2021. Disse fem spørgsmål er identiske og stillet på samme tidspunkt på Færøerne og i otte andre lande (Danmark, Tyskland, Italien, Frankrig, Ungarn, Storbritannien, USA og Sverige). Artiklens andet formål er at analysere, hvilke individfaktorer kan forklare støtte til eller modstand mod myndigheders respons på covid-19. Ved at identificere statistisk signifikante sammenhænge mellem forskellige sociodemografiske, politiske, kulturelle og personlige variabler er formålet at identificere, hvilke faktorer forstærker eller svækker opbakningen til myndighedernes respons på covid-19-pandemien.

Den færøske case kan således bidrage til en bedre forståelse af en række aspekter vedrørende pandemien. For det første viser undersøgelsen, hvordan Færøerne placerer sig i forhold til de andre lande i undersøgelsen. Forskellene og lighederne mellem Færøerne og Danmark illustrerer ligeledes rigsfællesskabets interne diversitet, hvor tre regeringer kan håndtere et eksogent chok på helt forskellige måder. For det andet viser undersøgelsen, hvilke demografiske faktorer kan forklare støtte til eller modstand imod myndighedernes håndtering af pandemien i en demokratisk mikronation i Norden. I et bredere perspektiv kalder disse resultater på mere komparativ forskning om forholdet mellem demografiske individfaktorer og tilslutningen til nationale handlingsplaner i en undtagelsessituation, som ligger udenfor denne artikels begrænsninger.

Det er samtidig vigtigt at understrege, at opbakning til regeringens håndtering af pandemien og opbakning til sundhedsfaglige myndigheder ikke altid går hånd i hånd. Tidligt i 2020 nedsatte den færøske regering en epidemikommission bestående af Færøernes politimester, landslægen, sundhedsfaglige eksperter fra det færøske sygehusvæsen samt andre embedsfolk, og i flere omgange har der været uoverensstemmelser mellem epidemikommissionens anbefalinger

og regeringens beslutninger. Ud over disse uoverensstemmelser har en del af den færøske regering – det stærkt religiøse Midterparti – åbent sat spørgsmålstegn ved det nationale vaccineprogram. Derfor er høj tillid til regeringen ikke ensbetydende med høj tillid til sundhedsvidenskaben generelt.

Teoretisk forståelsesramme: Hvilke faktorer kan forklare folkelig støtte til myndighedernes respons på covid-19?

I dette afsnit fremhæves nogle forskningsresultater, som kan anvendes i fortolkningen og diskussionen af resultaterne. Covid-19-pandemien udgør en enestående og i nyere historie unik begivenhed, der grundlæggende handler om, hvor hurtigt og effektivt en stat og et folk kan omstille sig fra én virkelighed til en anden. Denne artikel opererer med Færøerne som case, mens pandemien er det eksogene chok, som krævede, at regeringer og befolkninger på meget kort tid koordinerede en indsats mod en virus på bekostning af store økonomiske og sociale værdier. Og pandemien har vist, at det rent faktisk er muligt for stater og befolkninger at omstille sig fra en virkelighed til en anden, hvis tilstrækkelig mange mennesker er enige om problemet (Merkley et al., 2020). Covid-19-pandemien rejser dermed spørgsmålet, hvorfor visse videnskabelige emner er i stand til at medføre hurtige ændringer i den kollektive adfærd og forene befolkninger på tværs af politiske og demografiske skillelinjer, og hvorfor andre videnskabelige emner medfører dyb folkelig polarisering, som kan medføre handlingslammede politiske og videnskabelige myndigheder.

USA er et godt eksempel på et vestligt demokrati, hvor både de politiske eliter og vælgerne har været dybt uenige om pandemiens alvor, og hvilken respons har været rigtig eller nødvendig (Gadarian et al., 2020). Denne uenighed reducerer igen lydighed overfor offentlige restriktioner og retningslinjer (Cornelson og Miloucheva, 2020). Men nord for grænsen – i Canada – har covid-19 været i stand til at forene rivaliserende politiske partier og modstridende vælgergrupper (Merkley et al., 2020). Et andet eksempel er forskellen på Danmarks og Sveriges håndtering af pandemien, hvor danskerne i gennemsnit demonstrerede højere tillid til regeringens håndtering af pandemien sammenlignet med svenskerne (Nielsen og Lindvall, 2021). I sammenligningen af Danmark og Sverige fremhæver Nielsen og Lindvall den såkaldte *rally around the flag*-effekt, hvor en befolkning rykker sammen og udviser stor tillid og samhørighed i krisetider, nødsituationer og undtagelsestilstande. Inden for rigsfællesskabets grænser findes også forskelle, som Færøernes håndtering af pandemien illustrerer. Denne viden er relevant i forhold til analysens første del, fordi den måler den færøske befolknings generelle støtte til regeringens håndtering af pandemien. Dermed kan man også betragte covid-19 som en fremkaldervæske, der afdækker afstan-

den mellem myndigheder og befolkning i en undtagelsestilstand (Steenholdt, Rud og Gad, 2022).

Det andet spørgsmål i analysen handler om, hvilke individfaktorer kan forklare befolkningens støtte til eller modstand imod det nationale vaccineprogram og myndighedernes håndtering af en undtagelsestilstand. En normal forventning er, at vælgere, der stemmer på et regeringsparti, i højere grad vil støtte regeringen, mens oppositionsvælgere i højere grad vil forholde sig skeptisk til en regerings håndtering af pandemien (Bolsen, Druckman og Cook, 2014). Men effekterne af partipolitisk tilknytning og selvangivet ideologisk overbevisning kan være vanskelige at forudsige. På den ene side kan man argumentere for, at konservative vælgergrupper er mere sensitive overfor sundhedsmæssige kriser, fordi sikkerhed er en kerneværdi (Beall, Hofer og Schaller, 2016). På den anden side kan man også argumentere for, at højreorienterede vælgere forholder sig mere skeptisk til statens indgriben og offentlige restriktioner på bekostning af individuelle frihedsrettigheder (Tetlock, 1986; Jørgensen et al., 2021). Samtidig ved vi fra dansk og international forskning, at konspirationsteorier trives godt på den yderste højrefløj (Osmundsen og Petersen, 2019). Omvendt kan det være misvisende at opfatte den yderste højrefløj som en homogen størrelse, og derfor kan dette segment deles op i forskellige kategorier for at få en bedre forståelse af, hvilke faktorer i dette vælgersegment styrker modstanden imod vacciner (Bilewicz og Soral, 2021). Ifølge amerikanske studier er republikanske konservative vælgere mindre villige til at lade sig vaccinere (Callaghan et al., 2021; Fridman, Gershon og Gneezy, 2021), men omvendt har omfattende studier i fx Polen kun fundet en meget begrænset sammenhæng mellem vaccineskepsis og politisk ideologi (Kossowska, Szwed og Czarnek, 2021). I Spanien er den yderste venstrefløj mere skeptisk over for vacciner mod covid-19 end den yderste højrefløj (Hornsey et al., 2021). Som Lindholdt et al. skriver i deres undersøgelse af vaccinevillighed i otte vestlige lande: "There is no uniform pattern in the relationship between political ideology and vaccination willingness across countries" (2020: 16). For at blive klogere på hvordan selvangivet politisk identitet og partipolitisk tilknytning former folkelig stillingtagen til spørgsmål vedrørende covid-19, har vi bedt respondenterne i vore undersøgelser tilkendegive, hvem de stemte på ved sidste valg, og hvor de placerer sig på en højre-venstre-skala (se mere under afsnittet om metode). Færøerne har som sagt haft en højrekonservativ regering med stærke religiøse præferencer under pandemien, og dermed har højreorienterede, konservative og religiøse vælgere samtidig været regeringsvælgere under pandemien. Dette kan tale både for og imod en større villighed til at efterleve de regler og restriktioner, som myndighederne implementerer.

En anden variabel i undersøgelsen er religion. Vi spørger alle respondenter, hvor vigtig religion er i deres liv (se mere i afsnit om metode og variabler), og vi ved, at der findes en signifikant negativ korrelation mellem religion og sandsynligheden for at acceptere videnskabelig information om visse spørgsmål, fx klimaforskning eller Darwins evolutionsteori (se figur 3 og 4 i det supplerende materiale). Derudover har Færøerne – som påpeget i introduktionen – været i den ganske unikke situation i en nordisk sammenhæng, at ét af de tre regeringsbærende partier¹ – det lille religiøse parti Midterpartiet (*Miðflokkurin*) – ved flere lejligheder har markeret sig som vaccineskeptisk og offentligt sået tvivl om vaccineres sikkerhed og virkning. Partiet er det mest yderliggående parti på Færøerne i forhold til religion og konservative værdier, og på trods af kun 5 pct. af stemmerne og to medlemmer af det færøske parlament har partiet udgjort tungen på vægtskålen i regeringens parlamentariske flertal under pandemien. Derfor kan spørgsmålet om, hvorvidt regeringen har ført den nødvendige politik, være vanskelig at aflæse. På den ene side har Færøerne haft en lagmand, der sammen med den nationale epidemikommission har lanceret et vaccineprogram og anbefalet alle at lade sig vaccinere. Samtidig har en del af selvsamme regering modarbejdet bestræbelserne på at få vaccineret så mange borgere som muligt. Derfor kan man sagtens støtte regeringens håndtering, samtidig med at man afviser sundhedsfaglige anbefalinger.

En afgørende faktor i enhver krisesituation er, hvordan rivaliserende politiske eliter vælger at positionere sig. Hvis eliterne er enige om, hvordan en ny udfordring skal håndteres, er sandsynligheden for folkelig konsensus højere (Zaller, 1992; Berinsky, 2009). Ifølge teorier om de politiske elitors magt til at forme den offentlige opinion – såkaldte *elite cues* – har borgere en tendens til at følge signaler og budskaber fra deres politiske ledere og partier (Berinsky, 2009; Lenz, 2012; Mondak, 1993; Tesler, 2018; Zaller, 1992; Bischof og Wagner, 2019; Merolla, Stephenson og Zechmeister, 2016). Denne teoretiske viden er relevant taget i betragtning, at signalerne fra de tre regeringsbærende partier på Færøerne var forskellige, og at det ene regeringsparti åbent satte spørgsmålstejn ved hele udrulningen af det nationale vaccineprogram. I forhold til vores undersøgelse har vi derfor en forventning om, at partipolitisk tilknytning, ideologi og religion kan være med til at forklare folkelige holdninger til vaccinespørgsmålet.

I forhold til religion og selvangivet politisk identitet er meget højreorienterede vælgere og meget religiøse vælgere mere tilbøjelige til at forkaste udsagnet om, at globale klimaforandringer er en konsekvens af menneskelig levevis på jorden, og at mennesker har udviklet sig fra andre dyrearter over tid. Vi ved også fra amerikansk forskning, at klimaforskning er en kilde til polarisering, hvor stillingtagen til klimaforandringerne er stærkt påvirket af ideologisk

overbevisning og politisk tilknytning (Carmichael og Brulle, 2017; Merkley og Stecula, 2018; Tesler, 2018). Spørgsmålet er så, hvorvidt og i hvilken grad disse variabler også former folks stillingtagen til de mange spørgsmål, som en pandemi rejser, herunder spørgsmålet om vaccineskepsis og vaccinevillighed. Ifølge visse argumenter i forskningslitteraturen om forholdet mellem religion og konspirationsteorier kan en højere grad af religiøsitet være forbundet med stærkere tilbøjeligheder til at acceptere konspirationsteorier som troværdige og sandsynlige (Robertson og Dyrendal, 2018). Dette spørgsmål er relevant at undersøge i et land, hvor traditionel religion stadig er en dominerende faktor i kulturliv såvel som politik i modsætning til den sekularisering, som kendetegner de andre nordiske lande. Figur 5 i det supplerende materiale viser de seneste tal fra World Value Survey om religionens betydning for mennesker i Skandinavien. I Danmark svarer knap 20 pct., at religion enten er meget eller rimelig vigtig, mens det tilsvarende tal på Færøerne er på ca. 65 pct. Ifølge forskningseksperimenter har visse krisesituationer en karakter, som neutraliserer traditionelle og forudsigelige politiske skillelinjer (Jørgensen et al., 2021). Fx viste et studie om myndighedernes respons på fugleinfluenzaen i 2008, at befolkningens støtte til diverse tiltag transcenderede konventionelle politiske skillelinjer (Paek et al., 2008). Andre studier indikerer, at handlekraftige myndigheder også kan høste betydelig opbakning blandt oppositionsvælgere (Bol et al., 2021; Rieger og Wang, 2020).

De uafhængige demografiske faktorer inkluderet i undersøgelserne omfatter blandt andet alder, køn og uddannelse. En antagelse er, at der er en signifikant sammenhæng imellem alder og covid-19-relaterede spørgsmål af den simple årsag, at en pandemi først og fremmest rammer de ældre og immunsvækkede, og at de ældre generationer dermed vil reagere anderledes på politiske tiltag (Jørgensen et al., 2021). Ud over alder kan man også argumentere for, at socio-økonomiske faktorer vil forklare borgeres holdninger til regeringens tiltag imod covid-19. Pandemien påvirker alle aspekter af samfundet, men omfattende tiltag rammer visse grupper hårdere end andre. Derfor kan det være nærliggende at tro, at de samfundsgrupper, som betaler en høj økonomisk pris for regeringens respons på pandemien, er mere tilbøjelige til at være imod regeringens linje. Det kan fx være grupper med lavere indkomster, højere usikkerhed på arbejdsmarkedet eller arbejdstagere inden for specifikke erhverv, der bliver hårdere ramt af nedlukninger, fx turismen, underholdningsindustrien eller serviceindustrien.

Metode og variable

Artiklen bygger på en repræsentativ undersøgelse fra maj/juni 2021, hvor 675 respondenter deltog. For at sikre demografisk repræsentativitet fik vi et udtræk fra det færøske nationalregister, og respondenterne afspejler dermed befolkningens sammensætning i forhold til alder, geografi og køn. Dog ser vi en overrepræsentation af højtuddannede. Det er svært at vurdere, hvor stor denne overrepræsentation er, fordi færøske myndigheder ikke har eksakte tal på det færøske uddannelsesniveau. Undersøgelsen indeholder 57 spørgsmål. Fem af dem (se nedenfor) indgår også i forskningsprojektet HOPE og blev stillet samtidig i otte andre europæiske lande. Det ville have været ønskeligt og mere tilfredsstillende at indsamle data om de samme spørgsmål over længere tid for at observere ændringer over tid, men de fem komparative spørgsmål er kun blevet stillet én gang. Derfor begrænser denne artikel sig til den offentlige opinion på et bestemt tidspunkt, nemlig maj/juni 2021. Omvendt er spørgsmålet som illustreret i figur 1 i analysens første del stillet fem gange siden pandemiens begyndelse og giver et indtryk af, hvordan den offentlige opinion skiftede fra bred tilfredshed til relativ utilfredshed hen imod slutningen af 2021. Men dette spørgsmål er ikke komparativt og bliver derfor ikke anvendt yderligere i analysen.

Analysen består af to dele. Først sammenligner vi resultaterne af de fem spørgsmål fra forskningsprojektet HOPE stillet på Færøerne og i Danmark, USA, Tyskland, Storbritannien, Italien, Ungarn, Sverige og Frankrig. Respondenterne skulle vælge på en femtrinsskala (ud over svarmuligheden ”ved ikke”) i hvor høj grad de var enige i følgende udsagn:

- Regeringen har ført den nødvendige politik for at håndtere coronavirusen.
- Regeringens reaktion på coronavirusen har været for vidtgående.
- Jeg vil følge sundhedsmyndighedernes råd, hvis de anbefaler folk som mig at få en godkendt vaccine mod coronavirus.
- Jeg mener, at regeringen skjuler vigtig information for offentligheden omkring coronavirusen og kure mod den.
- Jeg er bekymret for mine demokratiske rettigheder under de nuværende omstændigheder.

I anden del af analysen foretages to regressionsanalyser. I begge analyser er der benyttet en logit model. Først undersøger vi, hvilke individfaktorer har indflydelse på sandsynligheden for at sige ja tak til en vaccine mod covid-19. Dernæst undersøger vi, hvilke individfaktorer øger eller reducerer sandsynligheden for at mene, at regeringen har ført den nødvendige politik for at håndtere covid-19-pandemien.

Da undersøgelsen blev gennemført i maj/juni 2021, var Færøerne midt i processen med at vaccinere befolkningen. En del af befolkningen var blevet vaccineret, mens en betragtelig del stadig ikke var blevet tilbudt en vaccine. Derfor er den afhængige variabel i den første analyse en binær variabel, som indikerer, om en person er vaccineret eller har til hensigt at blive vaccineret, når vedkommende får tilbud om vaccine.² I den næste analyse er den afhængige variabel genereret ud fra følgende spørgsmål:

- Regeringen har ført den nødvendige politik for at håndtere coronavirusen.

Svarmulighederne er delt op i en fempunktsskala fra ”helt enig” til ”helt uenig” (og svarmuligheden ”ved ikke” som den sjette mulighed). Dette spørgsmål indgår som en binær variabel, som indikerer, om vedkommende er ”helt enig” eller ”delvist enig” i udsagnet. I analysen er der genereret en binær variabel, der tager værdien 1, hvis vedkommende har valgt svarmulighederne ”helt enig” eller ”delvist enig”. De uafhængige variable i begge analyserne er:

1. De sociodemografiske variable alder, køn og videregående uddannelse. Derudover er betydningen af bopæl, familieindkomst og profession også analyseret.
2. En politisk binær variabel, som indikerer, om vedkommende placerer sig til højre på en højre-venstre-skala. En af analyserne indeholder også en indikatorvariabel for, om vedkommende støtter et regeringsbærende parti.
3. En religiøs variabel, som er genereret ud fra et spørgsmål om, hvor vigtig religion er i ens liv. Spørgsmål og svarmuligheder er kopieret uden ændringer fra World Value Survey, og svarmulighederne deles op i fem punkter (fra ”meget vigtig” til ”slet ikke vigtig”). I analysen er denne variabel omskaleret til en skala fra 0 til 1.

Selvom denne artikel har et eksplorativt udgangspunkt og ikke opstiller nogen hypotese, er valget af disse variable også formet af vores teoretiske forståelsesramme, som antager, at de førnævnte demografiske individfaktorer alder, køn og uddannelse kan være med til at forklare, hvordan en befolkning forholder sig til vaccinespørgsmålet og myndighedernes håndtering af covid-19. Med udgangspunkt i den citerede teoretiske litteratur er der ligeledes en a priori forventning om, at partipolitiske, ideologiske og religiøse faktorer kan være med til at forklare, hvordan mennesker positionerer sig i forhold til den undtagelses-tilstand, som coronavirusen udløste.

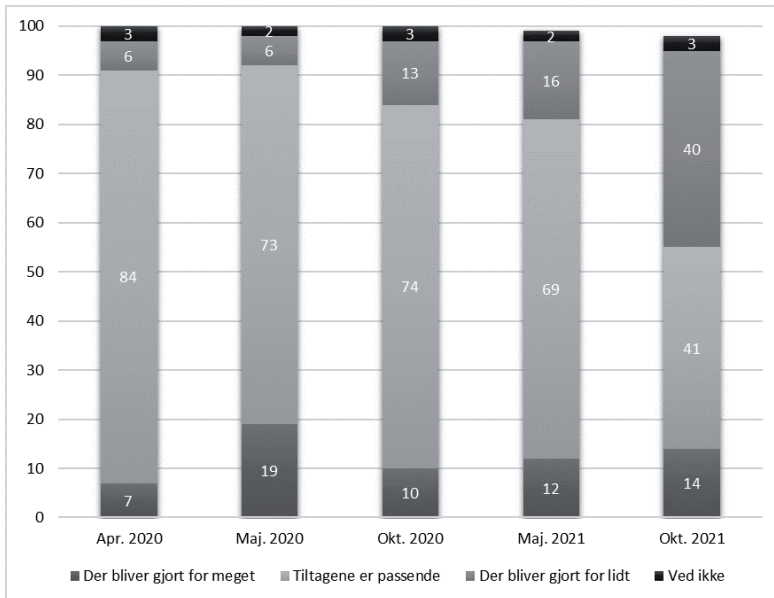
Resultater: en komparativ analyse af folkelige holdninger til covid-19 i ni lande

Den offentlige opinion er en omskiftelig størrelse. Denne pointe har betydning, når vi præsenterer resultater fra én enkelt undersøgelse. Før vi præsenterer de komparative resultater samt resultaterne af regressionsanalyserne, begynder vi derfor med nogle resultater, der viser, hvordan opbakningen til regeringens håndtering af pandemien har ændret sig over tid. Figur 1 viser en markant tilbagegang i støtten til regeringens håndtering af pandemien i efteråret 2021, hvor smittetallet var støt voksende. Denne periode viste sig også at være pandemiens sidste fase i denne ombæring. Fra april 2020 til maj 2021 svarer et stort flertal, at regeringens tiltag har været passende, og tilslutningen til regeringens linje er nogenlunde stabil – om end lidt aftagende. Men under den markante vækst i antal smittede i efteråret 2021 mener hele 40 pct., at der bliver gjort for lidt for at håndtere pandemien. Det var også i denne periode, at den færøske lagmand tøvede med at indføre coronapas i det offentlige rum, selvom både erhvervsliv og aktører i civilsamfundet på egen hånd begyndte at indføre krav om coronapas. Før november 2021 havde lagmanden afvist coronapas som et diskriminerende indgreb, der deler landet op i A-borgere og B-borgere. Under pandemien har Færøernes regering bestået af tre borgerlige, konservative partier, og parlamentarikere og ministre fra det mindste regeringsparti, det stærkt religiøse Midterparti, har ved flere lejligheder offentligt sået tvivl om vaccins sikkerhed og effektivitet. Denne vaccineskepsis blandt regeringens egne politikere medførte heftig debat og kan være en årsag til den stigende utilfredshed i oktober/november 2021.

Selvom tidslinjen i figur 1 ikke er en del af denne artikels primære forskningsfokus, bringer vi figuren for at dokumentere den offentlige opinions omskiftelige karakter. Enhver meningsmåling er et øjebliksbillede, og derfor er denne artikels kvantitative resultater også et øjebliksbillede fra maj/juni 2021, da data blev indsamlet.

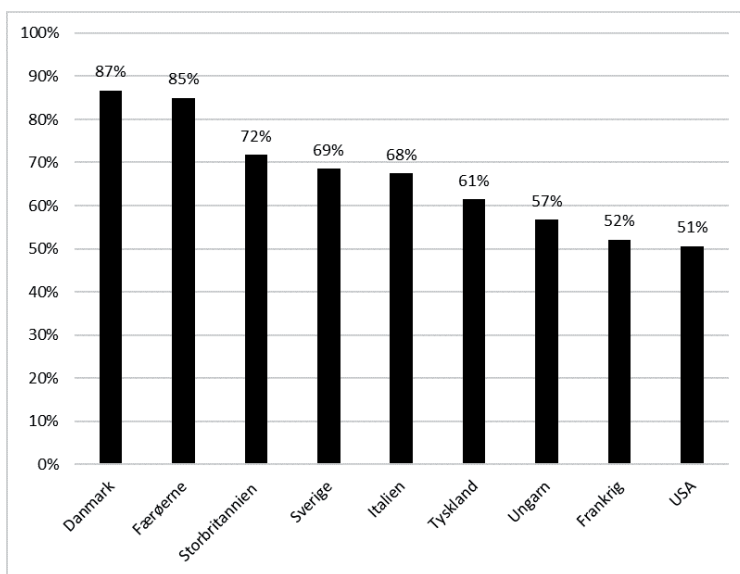
Med dette resultat in mente går vi videre til den komparative del, hvor landene sammenlignes. Det første og mest evidente resultat fra undersøgelsen viser, at den færøske befolkning i høj grad bakker op om regeringens respons på pandemien, og at meget få mennesker mener, at deres demokratiske rettigheder er true, eller at myndighederne skjuler relevant information i forbindelse med covid-19. Følgende fem figurer er resultater af spørgsmål stillet i maj-juni i 2021 i ni lande, og de viser, at de færøske resultater følger de danske resultater forbløffende nøje, selvom de to lande har fulgt to helt forskellige strategier. Spørgsmålet er så, hvordan tallene ville se ud, hvis Færøerne havde kopieret den danske strategi. Dog ses en undtagelse i spørgsmålet om, hvorvidt regeringens

Figur 1: ”Hvad synes du om tiltagene, som det færøske samfund generelt har iværksat i forbindelse med coronapandemien?”

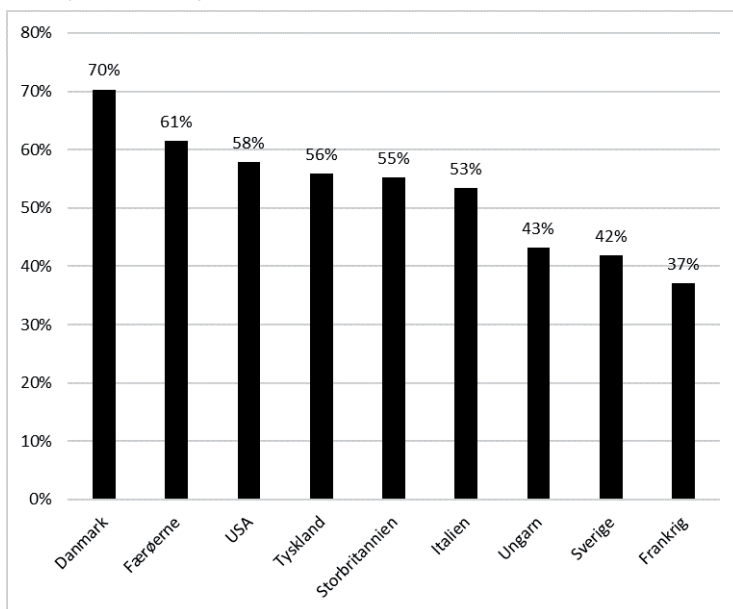

respons har været for vidtgående. Her mener 36 pct. af de danske respondenter, at regeringens respons har været for vidtgående, mens kun 14 pct. af de færøske respondenter mener det samme. Og da utilfredsheden voksede i efteråret 2021 (jf. figur 1), var det, fordi en stigende del af befolkningen ønskede mere og ikke mindre handling. Dette giver mening taget i betragtning, at de færøske myndigheder i høj grad fravalgte ny lovgivning og tvang. I forhold til dette spørgsmål ligner Færøerne i højere grad Sverige end Danmark. Det overordnede billede er dog, at den færøske befolknings tillid og opbakning til regeringens håndtering var meget høj, da undersøgelsen fandt sted. Hvis pandemien betragtes som en fremkaldervæske, der afdækker den generelle folkelige tillid til myndigheders kompetencer i en undtagelsestilstand eller nødsituation (Steenholdt, Rud og Gad, 2022), kan resultaterne fortolkes som en succeshistorie for Færøerne. Resultaterne kan også fortolkes som udtryk for den førnævnte rally-around-the-flag effekt (Nielsen og Lindvall, 2021), hvor katastrofer eller særlige begivenheder udløser national solidaritet og samhørighed på tværs af forskellige befolkningsgrupper. Denne samfundsmæssige tilstand synes i høj grad at være tilfældet på Færøerne i sommeren 2021, da undersøgelsen fandt sted. Men som figur 1 viser, var dette ikke tilfældet i slutningen af 2021, da smittetallene eksploderede og medførte en stigende folkelig utilfredshed.

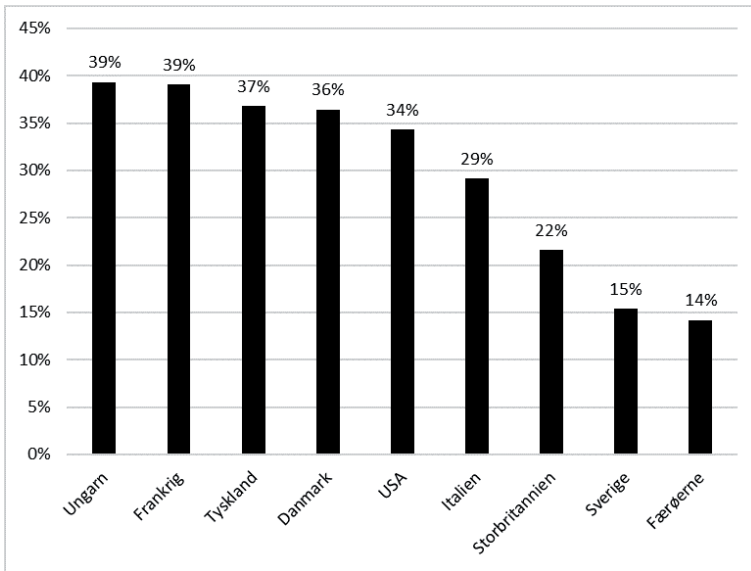
Figur 2: ”Jeg vil følge sundhedsmyndighedernes råd, hvis de anbefaler folk som mig at få en godkendt vaccine mod coronavirus.” Svar: Helt enig/delvist enig

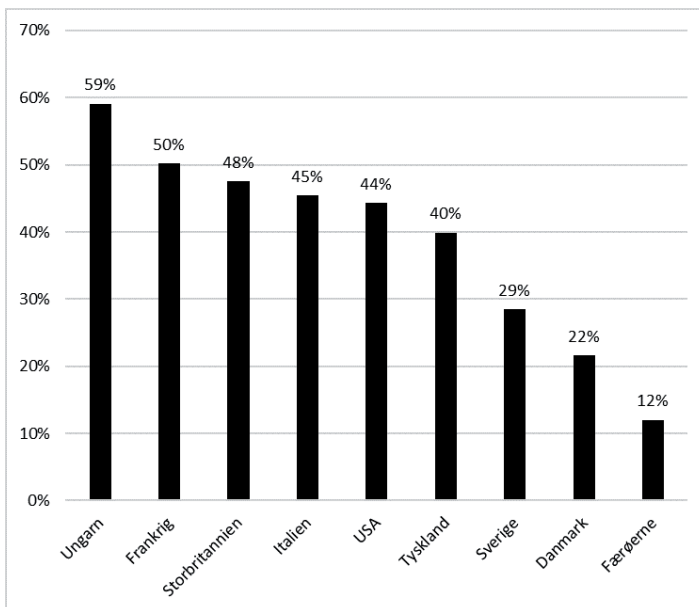
Figur 3: ”Regeringen har ført den nødvendige politik for at håndtere coronavirussen.” Svar: Helt enig/delvist enig

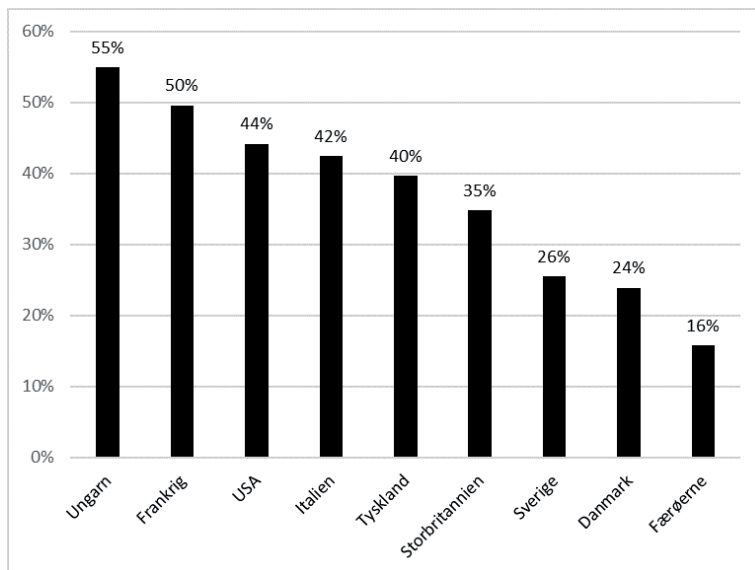
Figur 4: ”Regeringens reaktion på coronavirussen har været for vidtgående.” Svar: Helt enig/delvist enig

Figur 5: ”Jeg mener, at regeringen skjuler vigtig information for offentligheden omkring coronavirussen og kure mod den.” Svar: Helt enig/delvist enig

Figur 6: ”Jeg er bekymret for mine demokratiske rettigheder under de nuværende omstændigheder.” Svar: Helt enig/delvist enig

Hvem siger ja tak til vaccinen?

På basis af disse resultater vil vi nu gå videre til analysens andel del og fokusere på de sociodemografiske, politiske og religiøse faktorer, som kan være med til at forklare den folkelige tilslutning til regeringens respons på pandemien. Tabel 1 viser resultaterne fra en logit model, som estimerer, hvilke faktorer har indflydelse på sandsynligheden for at sige ja tak til en vaccine. Andel korrekt klassificeret er 86 pct. i denne regression. I tabel 1 i det supplerende materiale ses resultaterne for den lineære sandsynlighedsmodel, som også stemmer overens med resultaterne i tabel 1 og de partielle effekter i tabel 2. Som det fremgår af tabel 1, findes flere signifikante faktorer i forhold til vaccinespørgsmålet, nemlig alder, uddannelse, politisk og religiøs overbevisning. Ud over variablerne i tabel 1 tager analysen højde for geografisk bopæl, profession og familiens indkomstgruppe. Disse koefficienter er dog ikke signifikante.

I overensstemmelse med den citerede teoretiske litteratur er sandsynligheden for at sige ja tak til vaccinen stigende for de højere aldersgrupper, mens det forekommer mere overraskende, at vaccineskepsis er mest udbredt i aldersgruppen 30-44 år. I tabel 2 ses de gennemsnitlige partielle effekter. Her fremgår, at den ældste aldersgruppe har i gennemsnit 15,3 procentpoint højere sandsynlighed for at sige ja tak til vaccinen end basisgruppen, som er aldersgruppen 18-29 år.

Tabel 1: Logit estimater for vaccinespørgsmålet

	Vaccineret
Alder 30-44	-0,720* (0,316)
Alder 45-59	1,222** (0,382)
Alder 60-75	1,989** (0,465)
Kvinde	-0,321 (0,249)
Uddannelse (videregående)	0,72** (0,265)
Religion	-1,174** (0,377)
Ideologi (højre)	-0,614* (0,265)
Konstant	2,155** (0,339)
Observationer	675
Pseudo R ²	0,161
Andel korrekt klassificeret	0,859

Note: Standardfejl i parentes. ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Derimod har aldersgruppen 30-44 år en lavere sandsynlighed end basisgruppen. Forskellen her er i gennemsnit 8,1 procentpoint. Der findes også en stærk signifikant sammenhæng mellem længerevarende uddannelse og sandsynligheden for at sige ja tak til vaccinen. En længerevarende uddannelse øger sandsynligheden for at sige ja tak til vaccinen med i gennemsnit 7,5 procentpoint. Derimod viser resultaterne en negativ sammenhæng mellem en højreorienteret politisk overbevisning og sandsynligheden for at sige ja tak til vaccinen (figur 7). En højreorienteret politisk overbevisning reducerer sandsynligheden for at vælge vaccinen med i gennemsnit ca. 7 procentpoint. En anden meget signifikant og betydelig indikator er religion. Respondenter, der svarer, at religion spiller en stor rolle i deres liv, har i gennemsnit ca. 12 procentpoint lavere sandsynlighed for at acceptere en vaccine mod covid-19 (figur 8). Som nævnt i det teoretiske afsnit er dette resultat ikke uventet. Det mest religiøse parti på Færøerne, Midterpartiet, markerede sig som vaccineskeptiker, og det medførte heftig

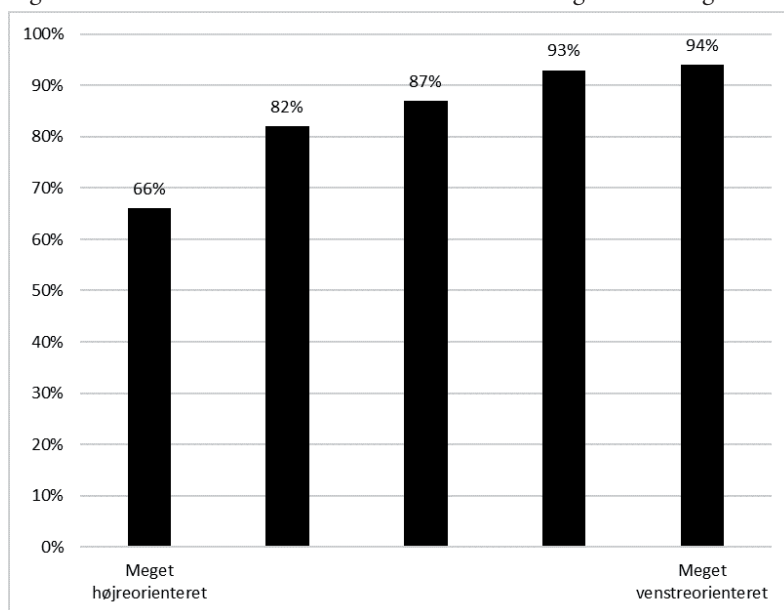
debat i det offentlige rum. Derfor er den positive sammenhæng mellem religion og vaccineskepsis i tråd med de førnævnte teorier om elite cues og forventningen om, at mange vælgere følger signaler fra deres politiske partier. Dermed kan vi konkludere, at høj alder og høj uddannelse øger sandsynligheden for at lade sig vaccinere, mens en højreorienteret politisk overbevisning og religionens betydning reducerer sandsynligheden for at lade sig vaccinere.

Table 2: Gennemsnitlige partielle effekter

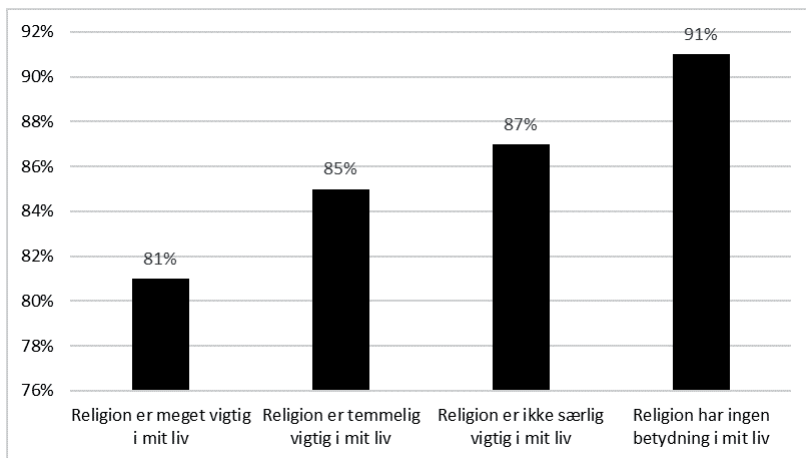
	Partiel effekt
Alder 30-44	-0,081*
Alder 45-59	0,112**
Alder 60-75	0,153**
Kvinde	-0,033
Uddannelse (tertiær)	0,075**
Religion	-0,122**
Ideologi (højre)	-0,069*

Note: ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Figur 7: "Jeg vil følge sundhedsmyndighedernes råd, hvis de anbefaler folk som mig at få en godkendt vaccine mod coronavirus." Svar: Helt enig/delvist enig

Figur 8: ”Jeg vil følge sundhedsmyndighedernes råd, hvis de anbefaler folk som mig at få en godkendt vaccine mod coronavirus.” Svar: Helt enig/delvist enig

Til denne analyse kan vi tilføje, at nogle af de uafhængige variable er korrelerede. For eksempel er der en korrelation på 0,13 mellem religion og den ideologiske højre-venstre-variabel. Ligeledes findes en positiv korrelation mellem alder og religion.

Hvem synes, at regeringen har ført den nødvendige politik?

Næste spørgsmål handler om, hvilke faktorer der øger eller reducerer sandsynligheden for at mene, at regeringen har ført den nødvendige politik i håndteringen af covid-19. Resultaterne ses i tabel 3. I tabel 2 i det supplerende materiale ses resultaterne fra OLS regressioner. Resultaterne i tabel 3 stemmer helt overens med en analyse, hvor vi i stedet benytter en femtrinsskala til den afhængige variabel (se tabel 3 i det supplerende materiale). Som tabel 3 viser, fremgår der nogle markante forskelle mellem dette spørgsmål og spørgsmålet vedrørende vaccination mod covid-19. Andel korrekt klassificeret er nu nede på omkring 60 pct., men vores model er dog samlet set signifikant.

Alder er stadig en signifikant faktor, hvor den ældste aldersgruppe i højere grad mener, at regeringen har ført den nødvendige politik (figur 9). Derudover er der en signifikant sammenhæng mellem dette spørgsmål, og hvorvidt man støtter et regeringsbærende parti. Som forventet – og helt i tråd med den teoretiske litteratur citeret ovenfor – er denne effekt positiv. I tabel 4 ses de gennemsnitlige partielle effekter for denne model. Sandsynligheden for, at en person er enig eller delvist enig i udsagnet, er i gennemsnit 13 procentpoint højere, hvis vedkommende støtter et regeringsbærende parti. Koefficienterne for religion og

Tabel 3: "Regeringen har ført den nødvendige politik for at håndtere coronavirusen".
Logit estimater

	Nødvendig politik
Alder 30-44	-0,192 (0,256)
Alder 45-59	-0,072 (0,251)
Alder 60-75	0,531* (0,261)
Kvinde	-0,039 (0,165)
Uddannelse (tertiær)	0,285 (0,173)
Religion	0,32 (0,257)
Ideologi (højre)	0,15 (0,204)
Stemmer på regeringsparti	0,577** (0,198)
Konstant	-0,27 (0,232)
Observationer	675
Pseudo R ²	0,037
Andel korrekt klassificeret	0,596

Note: Standardfejl i parentes. ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

ideologi er ikke signifikante, men dette er også forventeligt, da korrelationen mellem religion, ideologi og tilslutningen til et regeringsbærende parti ikke er helt ubetydelig (se tabel 5).

Hvis man udelader variabelen, om vedkommende stemmer på et regeringsparti, bliver koefficienterne for både religion og ideologi marginalt signifikante med p -værdier på henholdsvis 5,3 og 6,5 pct. Også i denne analyse har vi analyseret betydningen af bopæl, profession og familieindkomst, men disse var ikke signifikante og udelades i tabellerne. I forhold til den teoretiske forståelsesramme kan det være overraskende, at økonomisk indkomst ikke ser ud til at have nogen betydning for hverken vaccinespørgsmålet eller opbakningen til regeringens linje. Forventningen er, at sårbare grupper på arbejdsmarkedet i

Tabel 4: Gennemsnitlige partielle effekter

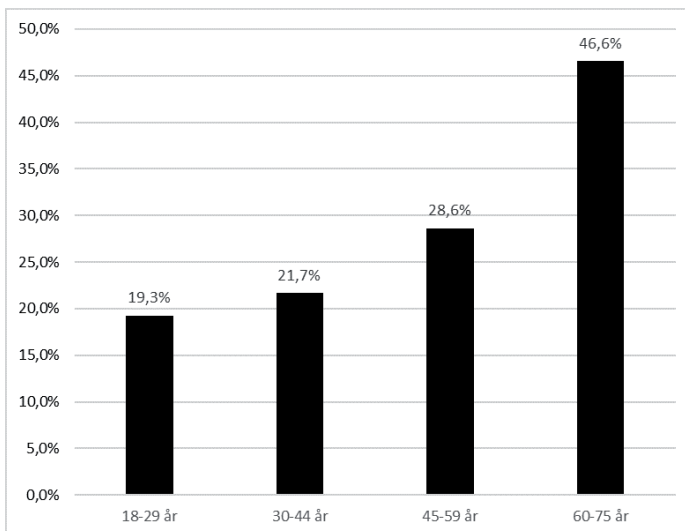
	Partiel effekt
Alder 30-44	-0,045
Alder 45-59	-0,017
Alder 60-75	0,122*
Kvinde	-0,009
Uddannelse (tertiær)	0,066
Religion	0,074
Ideologi (højre)	0,035
Stemmer på regeringsparti	0,133*

Note: ** p < 0,01, * p < 0,05.

Tabel 5: Korrelationer mellem variablerne ideologi, stemmer på regeringsparti og religion

Variabler	(1)	(2)	(3)
(1) Ideologi (højre)	1,000		
(2) Stemmer på regeringsparti	0,380	1,000	
(3) Religion	0,131	0,252	1,000

Figur 9: ”Regeringen har ført den nødvendige politik for at håndtere coronavirussen.”
Svar: Helt enig

højere grad er imod indgreb med negative økonomiske konsekvenser. Men de færøske indgreb var som sagt mindre omfattende sammenlignet med de danske og flere andre landes, og dette faktum kan tænkes at være en årsag til, at indkomst neutraliseres som forklarende faktor.

Konklusion og perspektivering

Denne artikel har undersøgt 1) i hvilken grad den færøske befolkning har støttet regeringens håndtering af covid-19 sammenlignet med otte andre vestlige lande, og 2) hvilke faktorer kan forklare støtte til myndighedernes respons på covid-19 og villigheden til at lade sig vaccinere. Ved at identificere statistisk signifikante sammenhænge mellem forskellige sociodemografiske, politiske og kulturelle variable har formålet været at belyse, hvilke faktorer kan forklare vaccinevillighed samt opbakning til myndighedernes respons på covid-19-pandemien. I et bredere perspektiv kan resultaterne være med til at belyse en befolknings generelle tillid til myndighedernes kompetencer i en undtagelsestilstand. Et naturligt næste skridt ville være at sammenligne vore resultater om forholdet mellem demografiske individfaktorer og tilslutningen til nationale handlingsplaner i en undtagelsestilstand med andre lande.

I forhold til artiklens første formål kan vi konkludere, at den færøske befolknings opbakning til regeringens håndtering af pandemien var stor (61 pct.) og kun overgået af Danmark, da den komparative undersøgelse blev lavet i maj/juni 2021. Men ud fra et ikkekomparativt spørgsmål præsenteret i figur 1 ved vi også, at utilfredsheden steg markant i pandemiens sidste fase i slutningen af 2021, da smittetalene eksploderede. Utilfredsheden var primært udbredt blandt dem, der mente, at indsatsen for at bekæmpe pandemien var for begrænset og passiv. Derfor er det umuligt at tegne et statisk billede af befolkningens holdninger under en uforudsigelig pandemi med nye varianter og varierende smittetryk. Derfor er den offentlige opinion også en omskiftelig og kontekstsensitiv størrelse. Men hvis vi betragter hele perioden fra maj 2020 til maj/juni 2021 i henhold til figur 1, er tilfredsheden med myndighedernes håndtering generelt høj. Samtidig viste resultaterne, at meget få færinger (16 pct.) var bekymrede for deres demokratiske rettigheder, at et stort flertal (85 pct.) af de adspurgte mellem 18 og 75 år sagde ja tak til vaccinen, og at meget få (14 pct.) mente, at myndighedernes respons var for vidtgående. Endelig mente kun 12 pct., at regeringen eller myndighederne skjulte vigtige informationer om pandemien, hvilket indikerer et meget begrænset potentiale for konspiratorisk mentalitet. Det overordnede billede er dermed, at den færøske mikronation i høj grad rykkede sammen og demonstrerede en rally behind the flag-effekt igennem pandemiens første år. Hvis tillid til systemet er godt, og hvis tillid til systemet er udtryk for

en sund demokratisk kultur, så er disse resultater meget positive. Men det afhænger naturligvis af ens normative udgangspunkt og holdninger til, hvordan covid-19-pandemien i det hele taget skulle håndteres. For det mindretal, som fx afviser vaccinen eller mener, at myndighedernes indgreb i den personlige frihed var for vidtgående, er ovenstående resultater alt andet end positive.

Artiklens andet formål var at undersøge, hvilke faktorer kan forklare færingeres holdninger til vaccinen og regeringens håndtering af coronavirussen. I forhold til disse spørgsmål kan vi konkludere, at religion og en højreorienteret politisk overbevisning reducerer sandsynligheden for at sige ja tak til vaccinen. Dette resultat kan fortolkes som værende i tråd med elite cues-begrebet, for det var især politikere fra selverklærede ”religiøse” partier, som udtrykte skepsis over for vaccinen i den offentlige debat. Denne konklusion skal dog tages med forbehold, da vores forskningsdesign ikke lægger op til en direkte test af, hvorvidt de politiske eliter påvirkede befolkningens holdninger. Den mest vaccineskeptiske aldersgruppe er dem blandt 30-44 år, mens en højere alder samt højere uddannelse forstærker sandsynligheden for at ville tage imod vaccinen. Det er en overraskelse, at aldersgruppen 30-44 år er de mest vaccineskeptiske. Dette resultat synes ikke at være særlig fremtrædende i den nyere videnskabelige litteratur om årsagerne til vaccinemodstand. Resultatet kunne derfor kalde på ny forskning om, hvorvidt denne aldersgruppe også demonstrerer større skepsis over for andre policyrelevante videnskabelige emner. Undersøgelsen viste også en positiv sammenhæng mellem sandsynligheden for at støtte regeringens håndtering af pandemien, alder og sandsynligheden for at stemme på et regeringsparti. Disse resultater er også i tråd med vores teoretiske forventninger, da covid-19 først og fremmest udgjorde en trussel for de ældste aldersgrupper. Som nævnt i indledningen lægger disse resultater op til en bredere tværnational undersøgelse af, hvilke demografiske faktorer kan forklare opbakningen til de nationale myndigheders håndtering af pandemien.

De overordnede resultater indikerer, at den færøske befolkning generelt har været tilfreds med regeringens indsats, og de færreste giver udtryk for mistillid sammenlignet med de andre lande i vores undersøgelse i maj/juni 2021. Men som nævnt observerede vi en markant stigning i utilfredsheden i pandemiens seneste fase. På trods af stor folkelig tilslutning til myndighedernes vaccineprogram fremgår blandt andet religion og politisk ideologi som signifikante variabler. Dette er interessant taget i betragtning, at disse variabler er så polariserende i forhold til andre spørgsmål, fx klimaforskning og Darwins evolutions-teori (se figur 3 og 4 i det supplerende materiale). Ud fra vore undersøgelser har pandemien i høj grad samlet folk på tværs af politiske, ideologiske og religiøse skel, men under overfladen ulmer velkendte konfliktlinjer, som polariserer det

færøske samfund på andre områder. Spørgsmålet er så, hvorvidt håndteringen af pandemier eller andre sundhedsmæssige udfordringer forbliver et emne, som er i stand til at forene en splittet befolkning, eller hvorvidt sundhedspolitik over tid kan udvikle sig til en ny værdipolitisk slagmark, der i højere grad splitter folk efter partipolitisk, ideologisk eller religiøs overbevisning.

Noter

1. Den nuværende regering består af tre højrefløjspartier: Fólkaflokkurin (søsterparti til det Konservative Folkeparti), Sambandsflokkurin (søsterparti til Venstre) og Miðflokkurin (Midterpartiet), som er et lille religiøst parti med en stærk værdipolitisk profil.
2. Dette spørgsmål er anvendt i undersøgelsen: ”Jeg vil følge sundhedsmyndighedernes råd, hvis de anbefaler mig at få en godkendt vaccine imod coronavirus.” En skala med fem svarmuligheder blev anvendt, og de, der har svaret ”helt enig” eller ”delvis enig”, er blevet grupperet som havende til hensigt til at lade sig vaccinere.

Litteratur

- Beall, Alec T., Marlise K. Hofer og Mark Schaller (2016). Infections and elections: Did an Ebola outbreak influence the 2014 US federal elections (and if so, how)? *Psychological Science* 27 (5): 595-605.
- Berinsky, Adam J. (2009). *In time of war: Understanding American public opinion from World War II to Iraq*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bilewicz, Michal og Wiktor Soral (2021). The politics of vaccine hesitancy: An ideological dual-process approach. *Social Psychological and Personality Science* 13 (6): 1080–1089.
- Bischof, Daniel og Markus Wagner (2019). Do voters polarize when radical parties enter parliament? *American Journal of Political Science* 63 (4): 888-904.
- Boffey, Daniel (2020). Veterinary scientist hailed for Faroe Islands' lack of Covid-19 deaths. *Guardian*, 8. april. <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/08/veterinary-scientist-hailed-faroe-islands-lack-covid-19-deaths> (11. oktober 2022)
- Bol, Damien, Marco Giani, André Blais og Peter John Loewen (2021). The effect of COVID-19 lockdowns on political support: Some good news for democracy? *European Journal of Political Research* 60 (2): 497-505.
- Bolsen, Toby, James N. Druckman og Fay Lomax Cook (2014). The influence of partisan motivated reasoning on public opinion. *Political Behavior* 36 (2): 235-262.
- Callaghan, Timothy, Ali Moghtaderi, Jennifer A. Lueck, Peter Hotez, Ulrich Strych, Avi Dor, Erika Franklin Fowler og Matthew Motta (2021). Correlates and disparities of intention to vaccinate against COVID-19. *Social Science & Medicine* 272: 113638.

- Carmichael, Jason T. og Robert J. Brulle (2017). Elite cues, media coverage, and public concern: an integrated path analysis of public opinion on climate change, 2001–2013. *Environmental Politics* 26 (2): 232-252.
- Cornelson, Kirsten og Boriana Miloucheva (2020). Political polarization, social fragmentation, and cooperation during a pandemic. *Working Papers tecipa-663*. Department of Economics, University of Toronto,.
- Fridman, Ariel, Rachel Gershon og Ayelet Gneezy (2021). COVID-19 and vaccine hesitancy: A longitudinal study. *PLoS ONE* 16 (4): e0250123.
- Gadarian, Shana Kushner, Sara Wallace Goodman og Thomas B. Pepinsky (2021). Partisanship, health behavior, and policy attitudes in the early stages of the COVID-19 pandemic. *PLoS ONE* 16 (4): e0249596.
- Hansen, Janna E. (2014). *Betwixed and between: Religion og religiøsitet på Færøerne i det 21. århundrede*. Faroese University Press.
- HOPE (2021). How democracies cope with covid: A data-driven approach. <https://hope-project.dk>
- Hornsey, Matthew J., Cassandra M. Chapman, Belen Alvarez, Sarah Bentley, Bruno Gabriel Salvador Casara, Charlie R. Crimston, Octavia Ionescu, Henning Krug, Hema Preya Selvanathan, Niklas K. Steffens og Jolanda Jetten (2021). To what extent are conspiracy theorists concerned for self versus others? A COVID-19 test case. *European Journal of Social Psychology* 51 (2): 285-293.
- Jørgensen, Frederik, Alexander Bor, Marie Fly Lindholt og Michael Bang Petersen (2021). Public support for government responses against COVID-19 across Western democracies in 2020. *West European Politics* 44 (5-6): 1129-1158.
- Kossowska, Małgorzata, Paulina Szwed og Gabriela Czarnek (2021). Ideology shapes trust in scientists and attitudes towards vaccines during the COVID-19 pandemic. *Group Processes & Intergroup Relations* 24 (5): 720-737.
- Lenz, Gabriel S. (2012). *Follow the leader? How voters respond to politicians' policies and performance*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lewnard, Joseph A og Nathan C. Lo (2020). Scientific and ethical basis for social-distancing interventions against COVID-19. *The Lancet infectious diseases* 20 (6): 631-633.
- Lindholt, Marie Fly, Frederik Jørgensen, Alexander Bor og Michael Bang Petersen (2020). Willingness to use an approved COVID-19 vaccine: cross-national evidence on levels and individual-level predictors. *PsyArXiv*. <http://dx.doi.org/10.31234/osf.io/8kn5f>
- Merkley, Eric og Dominik A. Stecula (2018). Party elites or manufactured doubt? The informational context of climate change polarization. *Science Communication* 40 (2): 258-274.

- Merkley, Eric, Aengus Bridgman, Peter John Loewen, Taylor Owen, Derek Ruths og Oleg Zhilin (2020). A rare moment of cross-partisan consensus: Elite and public response to the COVID-19 pandemic in Canada. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique* 53 (2): 311-318.
- Merolla, Jennifer L., Laura B. Stephenson og Elizabeth J. Zechmeister (2016). Deciding correctly: Variance in the effective use of party cues, i André Blais, Jean-François Laslier og Karine Van der Straeten (red.), *Voting Experiments*. Cham: Springer.
- Mondak, Jeffery J. (1993). Public opinion and heuristic processing of source cues. *Political Behavior* 15 (2): 167-192.
- Nielsen, Julie Hassing og Johannes Lindvall (2021). Trust in government in Sweden and Denmark during the COVID-19 epidemic. *West European Politics* 44 (5-6): 1180-1204.
- O'Dea, Meghan (2020). How a salmon testing lab saved the Faroe Islands from a COVID-19 disaster. *Lonely Planet*, 9. april. <https://www.lonelyplanet.com/articles/faroe-islands-salmon-testing-covid-19> (11. oktober 2022)
- Osmundsen, Mathias og Michael Bang Petersen (2019). Danskernes tro på politiske konspirationsteorier. Om sammenhængen mellem politisk ideologi og konspirationsteorier i Danmark. *Økonomi & Politik* 2019 (3): 41-60.
- Paek, Hye-Jin, Karen Hilyard, Vicki S. Freimuth, J. Kevin Barge og Michele Mindlin (2008). Public support for government actions during a flu pandemic: lessons learned from a statewide survey. *Health Promotion Practice* 9 (4_suppl): 60S-72S.
- Rieger, Marc Oliver og Mei Wang (2021). Trust in government actions during the COVID-19 crisis. *Social Indicators Research* 159 (3): 967-989.
- Robertson, David G. og Asbjørn Dyrendal (2018). Conspiracy theories and religion: Superstition, seekership, and salvation, pp. 411-421 i Joseph E. Uscinski (red.), *Conspiracy theories and the people who believe them*. Oxford Academic.
- Skorini, Heini í, Herit Albinus og Hans Andrias Sølvará (2022). Færøerne mellem religiøs vækkelse og sekularisering: En nordisk undtagelse bliver til. *Økonomi & Politik* 95 (1).
- Steenholdt, Naja Carina, Sophie Rud og Ulrik Pram Gad (2022). Magt og afmagt i Grønland-med COVID-19 som fremkaldervæske, i *Magt og autoritet i Grønland*. Odense: Syddansk Universitetsforlag (under udgivelse).
- Tesler, Michael (2018). Elite domination of public doubts about climate change (not evolution). *Political Communication* 35 (2): 306-326.
- Tetlock, Philip E. (1986). A value pluralism model of ideological reasoning. *Journal of Personality and Social Psychology* 50 (4): 819-827.
- Timotijevic, Jelena (2020). Society's "new normal"? The role of discourse in surveillance and silencing of dissent during and post Covid-19. *Social Sciences & Humanities Open*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3608576>

- Winther, Lene (2020). Her er hemmeligheden bag Færøernes mange coronatest. *Berlingske*, 23. marts. <https://www.berlingske.dk/globalt/her-er-hemmeligheden-bag-faeroeernes-mange-coronatest> (11. oktober 2022)
- www.korona.fo (2021). Den officielle færøske hjemmeside om Covid-19.
- Zaller, John R. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.